

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДИНАМІКИ ДЕРЖАВНИХ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)

Олена Ісаєва

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE DYNAMICS OF GOVERNMENT CAPITAL INVESTMENT AND ECONOMIC DEVELOPMENT (ON THE EXAMPLE OF UKRAINE)

Olena Isaieva

Анотація. У статті досліджуються проблеми державного капітального інвестування як вагомого чинника соціально-економічного розвитку. Проаналізовано структуру капітальних інвестицій в Україні та визначено роль держави як інвестора. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу було встановлено наявність істотного прямого зв'язку між часткою держави в структурі капітальних інвестицій країни та показниками обсягу та темпу приросту ВВП.

Ключові слова: капітальні інвестиції, державні інвестиції, економічний розвиток, ВВП.

Summary. Capital investments are vital for achievement and maintenance long-time economic growth and providing an improvement of all segments of the population kindness. Proportions between private and public investment influence largely an effectiveness of long-term financing of new production and non-production facilities construction and also upgrading the existing ones. This determines the necessity of study the state's share in the composition of capital investors and its impact on key economic processes.

The article deals with the problems of government capital investment as an important factor of socio-economic development. The structure of capital investments in Ukraine is analyzed and the role of government as an investor is determined. Using the correlation and regression analysis the significant direct link between government's share in the structure of capital investments of country and indicators of volume and GDP growth was determined. It allows to forecast and manage practically government investments. The further study areas are an analysis of the causes of government's low investment activity and a search for effective tools of improving this operations.

Key word: capital investment, government investment, economic development, GDP.

Постановка проблеми. Для досягнення і підтримання протягом тривалого часу економічного зростання країни та забезпечення росту доброту усіх прошарків населення життєво важливими є капітальні інвестиції. Від пропорцій між приватними та державними інвестиціями багато в чому залежить ефективність довгострокового фінансування будівництва нових виробничих і невиробничих об'єктів, а також модернізації існуючих. Це визначає необхідність дослідження частки держави у складі капітальних інвесторів та її впливу на ключові економічні процеси. Виявлення факту такого взаємозв'язку та його сили дасть змогу більш ефективно прогнозувати та управляти на практиці державними інвестиціями.

Аналіз стану дослідження проблеми. Дослідженням взаємозв'язку державних капітальних інвестицій та економічного розвитку країни присвячені праці багатьох як українських, так і зарубіжних вчених, таких як О. Бакаєва, Дж. Бейлі, Р. Белмана, М. Бусленка, В. Глушкова, Б. Данилишина, М. Долішнього, Е. Лібанової, Д. Норкотта, В. Рутгайзера, У. Шарпа та інших. Однак, незважаючи на істотну кількість наявних досліджень, ряд практичних аспектів щодо впливу державного капітального інвестування на показники економічного розвитку країни розкрито не повною мірою, що обмежує можливість його результативного прогнозування.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження значення державних капітальних інвестицій для економічного розвитку, аналіз впливу частки державних інвестицій на обсяг ВВП країни та темп його приросту.

Основний текст. Держава, активізуючи або стримуючи інвестиційну політику шляхом нарощування або зменшення державних капіталовкладень, чинить вплив на соціально-економічну кон'юнктуру в цілому. Активізація інвестиційної діяльності в державному секторі веде до зростання попиту на інвестиційні товари та робочу силу як у державному, так і в приватному секторах, причому не лише в машинобудівних галузях, а й у будівництві, добувних галузях промисловості й сільському господарстві та інших [1, Basetto, 2007].

Саме держава, здійснюючи власні інвестиції, викликає мультиплікаційний ефект зростання загальнонаціонального продукту, який у свою чергу провокує індуковані інвестиції, пов'язані з ефектом акселерації. Єдиний дієвий суб'єкт, що стоїть на сторожі загальнонаціональних господарських інтересів суспільства – це держава. Це вказує на те, що державі належить дуже велика мобілізаційна роль у накопиченні капіталу, в інтересах динамічного розвитку соціально орієнтованого народногосподарського комплексу.

Українським підприємствам для здійснення розширеного відтворення основних фондів та об'єктів соціальної інфраструктури вкрай необхідні капітальні вкладення – грошове вираження інвестицій на відтворення основних і оборотних фондів, що складаються із витрат на розширення, реконструкцію, технічне переоснащення діючих та нових підприємств, а також заміни основних фондів, що вибули, новими.

Загалом джерелами фінансування зазначених заходів можуть бути:

- власні кошти підприємств (використання частини нерозподіленого прибутку, доходи від продажу цінних паперів);
- створення спільних підприємств;
- кредити банків;

– залучення іноземних інвестицій;

– кошти бюджету (централізовані капіталовкладення) [2, Klivdenko].

Розглянемо динаміку та структуру фінансування інвестицій в Україні протягом останніх років (таб. 1).

Таб. 1: Джерела фінансування капітальних інвестицій в Україні в 2010-2015 рр.

Джерела	2011		2012		2013		2014		2015		Відхилення	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Усього	259932,2	100,0	263727,7	100,0	247891,6	100,0	204061,7	100,0	251154,3	100,0	-8777,9	0
у т.ч. за рахунок												
коштів державного бюджету	18394,6	7,1	16530,9	6,3	6243,5	2,5	1511,2	0,7	6114,5	2,4	-12280,1	-4,6
коштів місцевих бюджетів	8801,3	3,4	8307,7	3,2	7036,7	2,8	5276,8	2,6	12423,2	4,9	3621,9	1,6
власних коштів підприємств та організацій	152279,1	58,6	156149,3	59,2	157122	63,4	145883,7	71,5	169257,9	67,4	16978,8	8,8
кредитів банків та інших позик	42324,4	16,3	42526,9	16,1	36650	14,8	17992,3	8,8	18229,5	7,3	-24094,9	-9,0
коштів іноземних інвесторів	7196,1	2,8	x	-	4009,5	1,6	5536,6	2,7	7834,8	3,1	638,7	0,4
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	19572,9	7,5	21975,1	8,3	27686,2	11,2	21365,6	10,5	30283,2	12,1	10710,3	4,5
інших джерел фінансування	11363,9	4,4	18237,8	6,9	9143,7	3,7	6495,5	3,2	6941,2	2,8	-4422,7	-1,6

Джерело: [3].

Як видно з таблиці, протягом аналізованого періоду мало місце загальне скорочення фінансування капітальних інвестицій, причому найбільшими темпами зменшувалися інвестиції за рахунок кредитів та коштів державного бюджету, що пов'язано зі складною економічною і військово-політичною ситуацією в Україні. У структурі джерел фінансування домінують власні кошти підприємств та організацій (60-70%), вагомими є також кошти населення (8-12%) та кредитні кошти (7-16%). Держава є не дуже активним інвестором (частка її капіталовкладень коливається в межах 1-7%), демонструючи явну тенденцію до скорочення, що пояснюється головним чином гострою нестачею фінансових ресурсів державного бюджету країни.

Досліджуючи бюджетні інвестиції, науковцями було запропоновано розраховувати їх граничну межу (межа А. Фуенте), що знаходиться на рівні 2% від ВВП країни. За даною теорією негативним є будь-яке відхилення від 2% [2, Klivdenko]. Зменшення рівня інвестицій нижче 2% свідчить про надмірну автономію економічних процесів та незацікавленість держави в інвестуванні в економіку. Перевищення межі Фуенте означає надмірне втручання держави в інвестиційні процеси в країні, надмірну витрату бюджетних коштів, а також недопущення приватного інвестора на інвестиційний ринок. Це в свою чергу призводить до відтоку приватних інвестицій та зниження інвестиційної привабливості національної економіки. Для України співставлення аналізованого показника із межею Фуенте за 2011-2015 рр. (рис. 1).

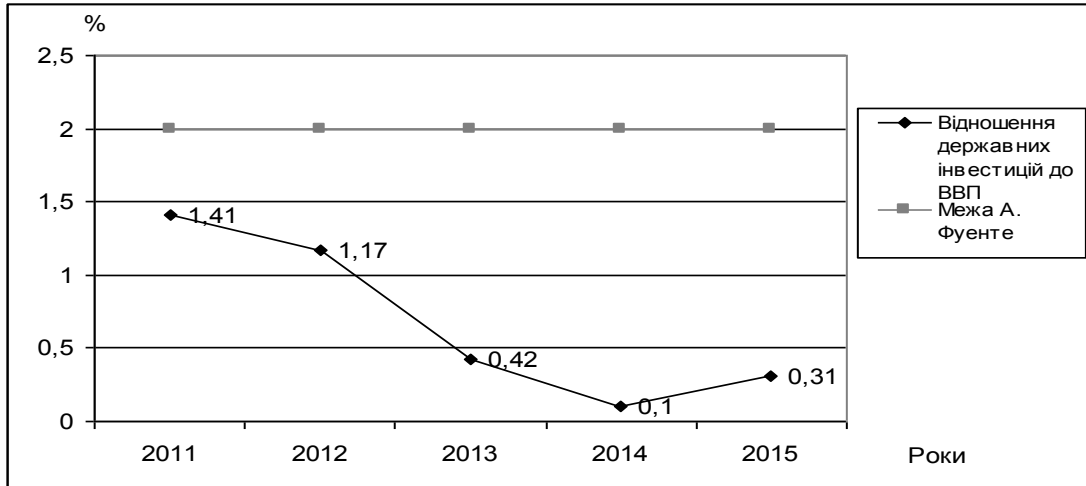

Рис. 1: Співставлення відношення державних інвестицій у % до ВВП та межі А. Фуенте у 2011-2015 рр.

Джерело: побудовано на основі [3].

Графік наочно ілюструє, що спостерігається поступове зменшення державних інвестицій по відношенню до розміру ВВП, що говорить про зменшення ролі бюджетного інвестування. Найнижчий рівень 0,1% спостерігався в 2014 р., в той час як максимальна величина державних інвестицій припадала на 2011 р., в ньому ж було досягнуто найвищих темпів економічного зростання.

Дослідники проблем державного капітального інвестування дійшли висновку, що навіть незначні зміни в обсязі інвестицій можуть здійснювати великий вплив на соціально-економічний розвиток країни [4, Kovtun, 2011; 5, Tymkiv]. На нашу думку, варто здійснити порівняльний аналіз показників соціально-економічного розвитку країни і частки бюджетних інвестицій за останні роки, зокрема такими як ВВП, експорт, реальна заробітна плата та індекс промислової продукції.

Сформулюємо гіпотезу: «Зростання частки держави в структурі капітальних інвестицій країни сприяє росту ВВП країни». Перевіримо її шляхом графічного зображення динамічних рядів та співставлення їх тенденцій за аналізований період. Вважаємо за доцільне проаналізувати як зміну абсолютних показників ВВП, так і відносних (темів його приросту) за останні п'ять років.

Порівняльний аналіз зміни частки фінансування капітальних інвестицій державою та відсоткової зміни річного розміру ВВП (рис. 2).

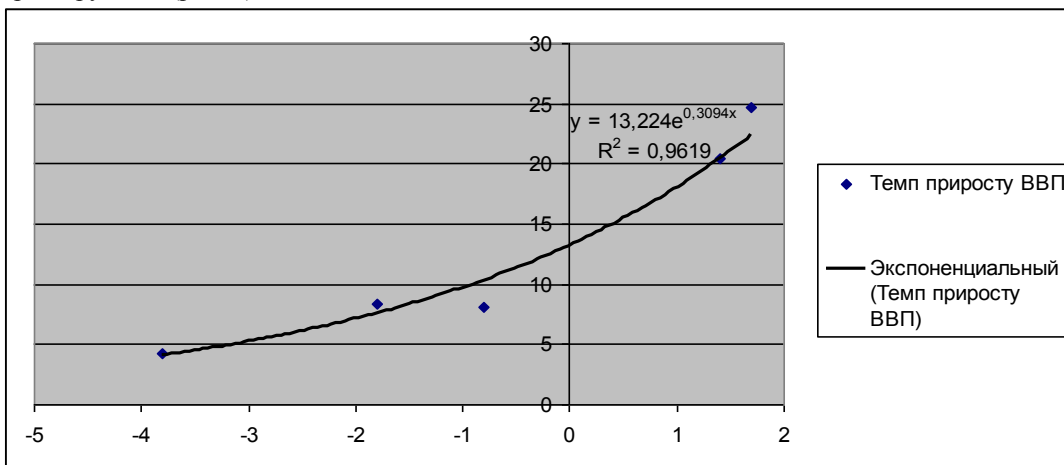

Рис. 2: Взаємозв'язок темпу приросту ВВП та зміни частки державних капітальних інвестицій в структурі капітальних вкладень в Україні в 2011-2015 рр.

Вищенаведений графік показує, що тенденція зміни частки державних капітальних інвестицій цілком відповідає темпу приросту річного обсягу ВВП країни у відсотковому відношенні. Зв'язок показників є прямим та дуже високого ступеня щільності (коефіцієнт кореляції при виборі експоненціальної залежності становить 0,98). Зіставлення абсолютних розмірів ВВП та фактичної частки державних інвестицій представлено на рис. 3.

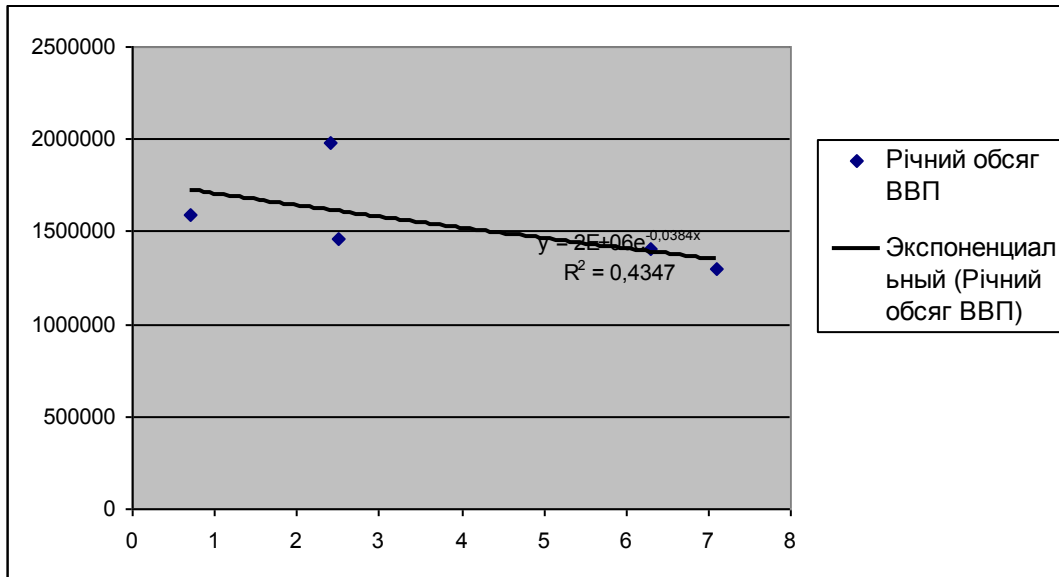

Рис. 3: Взаємозв'язок зміни абсолютного обсягу ВВП та частки державних капітальних інвестицій в структурі капітальних вкладень в Україні в 2011-2015 рр.

Рисунок 3 свідчить, що існує також зв'язок середнього ступеня щільності між абсолютним розміром річного ВВП України та часткою державних інвестицій у їх загальній структурі. Коефіцієнт кореляції при використанні експоненціальної функції складає 0,66.

Отже, можна стверджувати, що сформульована нами гіпотеза повністю підтверджується, тобто фактично частка бюджетних інвестицій відображає рівень впливу держави на економічні процеси в країні. На нашу думку, поточна ситуація в Україні із державними інвестиціями є несприятливою, оскільки їхнє зменшення останнім часом чинить негативний вплив на темпи економічного зростання.

Вагома присутність держави у складі інвесторів забезпечує стимулювання економічного розвитку країни, а зниження частки державних капітальних інвестицій мінімізує важливі економічні важелі державного впливу на реальний сектор економіки.

Ми вважаємо, що для України важливим є формулювання чітких цілей бюджетних інвестицій, що дасть змогу максимізувати соціально-економічний ефект. На сьогоднішній день в Україні, не зважаючи на задекларований перехід до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку, є відсутність таких пріоритетних напрямків.

У Декларації цілей та завдань бюджету, що складається на кожен рік (Бюджетній декларації), зазначено, що бюджетна політика певного року спрямована на створення умов для рішучого подолання наслідків фінансово-економічної кризи, проведення ефективної податково-бюджетної політики, переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки, збільшення рівня зайнятості населення, підвищення розміру заробітної плати, сприяння ціновій та валютно-курсовій стабільності. Однак при цьому варто пам'ятати, що бюджетне інвестування завжди є вибором між спрямуванням коштів у соціальну сферу та підтриманням реального сектору економіки та її конкурентоздатності.

Питання загальної величини бюджетних інвестицій, як показника рівня втручання держави в економічні процеси, стоїть досить гостро. Вже починаючи з часів проголошення незалежності України спостерігаються тенденції децентралізації та автономізації економіки. А отже важливості набуває питання визначення оптимального для економіки рівня бюджетних інвестицій, причому найбільш доцільними вони є у розвитку інфраструктури (транспорт, зв'язок, природні монополії), оскільки там вони стимулюють приватні інвестиції [1, Basetto, 2007].

Висновки. Таким чином, збільшення питомої ваги держави в структурі інвесторів сприяє загальному економічному зростанню, а отже держава – важливий інвестор. Тому ми вважаємо, що частка держави в структурі капітальних інвестицій економіки має наблизитися до 7% (саме при такому рівні спостерігається найбільший ріст ВВП), а її скорочення призводить до погіршення забезпечення підприємств фондами та, як наслідок, до спаду виробництва, що в свою чергу негативно впливає на якість життя та добробут населення, розвиток економіки в цілому. Оскільки було виявлено недостатню активність держави в аналізованому напрямку та згорання її інвестиційної діяльності останніми роками, подальшого дослідження потребує аналіз причин такого стану справ та пошук дієвого інструментарію поліпшення державного капітального інвестиційного забезпечення в економіці в цілому та її регіонах зокрема.

Список використаних джерел:

- [1] Basetto M. Government investment and the European stability and growth pact / M. Basetto, V. Lepetyuk // NBER Working Paper 13200. – 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nber.org/papers/w13200.pdf.
- [2] Клівденко Л.М. Роль та значення бюджетних інвестицій в соціально-економічному розвитку України / Л.М. Клівденко, Ю.Б. Прокопишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1098.
- [3] Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrstat.org/uk>.
- [4] Ковтун Н.В. Статистичне дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: теорія, методологія, практика: монографія / Н.В. Ковтун. – К.: Наука та інновації, 2011. – 441 с.
- [5] Тимків С.М. Капітальні інвестиції та їх вплив на економічний розвиток регіонів України / С.М. Тимків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ird.gov.ua/sep/sep20154\(114\)/sep20154\(114\)_065_TymkivSM.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20154(114)/sep20154(114)_065_TymkivSM.pdf).
- [6] Ісаєва О.В. Вплив державних інвестицій на економічний розвиток / О.В. Ісаєва // Актуальні питання фінансово-економічного розвитку держави та регіонів: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 20-21 червня 2014 р.). – К.: Аналітичний центр «Нова економіка», 2014. – Ч. 2. – С. 110-114.

References:

- [1] Basetto, M. & Lepetyk, V. (2007). Government investment and the European stability and growth pact. *NBER Working Paper 13200*. Retrieved from www.nber.org/papers/w13200.pdf [in English].
- [2] Klivdenko, L.M. & Prokopyshyn, Yu.B. Rol ta znachennia biudzhetynykh investytsii v sotsialno-ekonomichnomu rozvytKy Ukrainy [The role and importance of budget investments in the socio-economic development of Ukraine]. Retrieved from www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1098 [in Ukrainian].
- [3] Sait: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainu [The website of the State statistics service of Ukraine]. <https://ukrstat.org>. Retrieved from <https://ukrstat.org/uk> [in Ukrainian].
- [4] Kovtun, N.V. (2011). *Statystychne doslidzhennia investytsiinogo protsesu ta investytsiinii diyalnosti: teoriia, metodologiia, praktyka* [A statistical study of the investment process and investment activity: theory, methodology, practice]. Kyiv: Nauka ta innovatsii [in Ukrainian].
- [5] Tymkiv, S.M. (n.d.). Kapitalni investtsii ta yikh vplyv na ekonomichnyi rozvytok regioniv Ukrainy [Capital investments and their impact on economic development of regions of Ukraine]. Retrieved from [http://ird.gov.ua/sep/sep20154\(114\)/sep20154\(114\)_065_TymkivSM.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20154(114)/sep20154(114)_065_TymkivSM.pdf).
- [6] Isaieva, O.V. (2014). Vplyv derzhavnykh investytsii na ekonomichnyi rozvytok [The impact of public investment on economic development]. *Aktualni problemy finansovo-ekonomichnogo rozvytku derzhavy ta regioniv – Topical issues of financial and economic development of the state and regions, Proceedings of the Conference, Kiev, 2014, Vol. 2, 110-114*. Kyiv: Analitychyi tsentr "Nova ekonomika" [in Ukrainian].

Biography of the author:

Name: Isaieva Olena.

Academic titles: PhD, senior lecturer.

Organization: Sumy State University, Petropavlivska str. 57, Sumy, Ukraine.

Personal e-mail: kyokushin_sumy@mail.ru.